

Список літератури

1. Дядечко Л. П. Економіка туристичного бізнесу / Л. П. Дядечко. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.
2. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В. Ф. Кифяк. – Чернівці : Книги-XXI, 2003. – 300 с.
3. Костюк І. В. Аналіз ефективності туристичної діяльності / І. В. Костюк, А. А. Терехух, О. М. Щур // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.13. – С. 92–97.
4. Мальська М. П. Основи туристичного бізнесу : навч. посібник / М. П. Мальська, В. В. Худо, В. І. Цибух. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 272 с.
5. Музиченко-Козловська О. В. Розвиток системи державного управління туристичними кластерами [Електронний ресурс] / О. В. Музиченко-Козловська, А. В. Музиченко-Козловський. – Режим доступу : <<http://goo.gl/Siok4>>.
6. Сакун Л. В. Теория и практика подготовки специалистов сферы туризма в развитых странах мира : монография / Л. В. Сакун. – К. : МАУП, 2004. – 399 с.

Отримано 01.02.2013. ХДУХТ, Харків.

© С.А. Маркарова, В.О. Володова, 2013.

УДК 336.717

П.О. Сахаров, асп.

Х.С. Кононихіна, магістрант

РОЛЬ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ ІНСТРУМЕНТІВ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Розкрито суть електронних платежів та їх роль у розвитку економіки країн. Досліджено етапи становлення ринку електронних платежів та тенденції розвитку електронних грошей у країнах Єврозони та Україні.

Раскрыта сущность электронных платежей и их роль в развитии экономики стран. Исследованы этапы становления рынка электронных платежей и тенденции развития электронных денег в странах Еврозоны и Украине.

The essence of electronic payments and their role in the countries' economic development are observed. The stages of the electronic payments market and trends of electronic money in the Eurozone and in the Ukraine are investigated.

Постановка проблеми у загальному вигляді та аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні проблемам застосування різноманітних електронних засобів платежу взагалі й електронних грошей зокрема економічною наукою приділяється значна увага. Так, вагомий внесок у справу визначення економічної суті електронних грошей, їх переваг та недоліків зробили такі вчені: А.В. Бодюк, А.С. Генкін, В.О. Кузнецов, А.С. Крутова, В.Д. Лагутін, О.Ф. Мельников, А.А. Новицький, А.В. Пухов, М.І. Савлук, І.О. Трубін, А.Г. Чумаков, А.В. Шамраєв. Ускладнення існуючих та виникнення нових видів економічних відносин, які обслуговуються грошовою масою, спричинило зміну суті розрахункових операцій і форми грошових еквівалентів. У таких умовах необхідно з'ясувати, наскільки нові розрахункові інструменти забезпечують виконання універсальних функцій, притаманних грошам. Відповідь на це питання дозволить з'ясувати чи можна такі платіжні інструменти, як електронна готівка, бонусні картки, цифрові сертифікати, кваліфікувати як гроші та чи сприяла їх поява виникненню нових функцій грошей. Як зазначають відомі економісти К. Макконелл і С. Брю: «Гроші є тим, що вони роблять. Все те, що виконує функції грошей, є грішми» [1, с. 264].

Проте донині термін «електронні гроші» іноді помилково використовують стосовно широкого спектра інструментів, що базуються на використанні технічних рішень у сфері реалізації роздрібних платежів [2, с. 66]. Під електронними грошима мають на увазі традиційні банківські карти, як предавторизовані (мікропроцесорні), так і з магнітною смужкою, або передплачені картки підприємств торгівлі (сервісу, послуг), які містять відомості про попередньо оплачені товари та послуги, до яких зокрема належать одноцілові оцінні карткові продукти, що пропонуються телефонними компаніями або провайдерами інтернет-послуг. З іншого боку, значна кількість засобів накопичення вартості у вигляді бонусних та заохочувальних програм здебільшого не трактується як електронні грошові еквіваленти, що неодмінно створює проблеми їх обліку, контролю та відображення у звітності суб'єктів господарювання. Головна причина помилковості таких суджень – відсутність точного визначення поняття «електронні гроші», яке розкривало б їх економічну та правову суть, а також відсутність чітких критеріїв віднесення вказаних продуктів до електронних грошей.

Метою та завданням статті є уточнення визначення поняття „електронні гроші” у сфері розрахункових операцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зростання темпів розвитку електронної торгівлі, позитивна динаміка збільшення інтернет-аудиторії, підвищення швидкості появи на віртуальній арені

нових сайтів теж в значною мірою сприяли розвитку електронних платіжних систем мережі Інтернет. На початковому етапі розвиток електронної торгівлі стримувався недовірою споживачів до електронних платежів у режимі «он-лайн». Однак поліпшення безпеки таких платежів і звання до них користувачів дозволило електронній торгівлі стати звичним механізмом купівлі товарів та послуг на ринку розвинених країн. Обсяги продажу товарів каналами електронної торгівлі складають 10...20% продажів у низці європейських країн (рис. 1). Досягнення таких результатів стало можливим лише за рахунок існуючого рівня розвитку електронних платежів у цих країнах.

Традиційно найширше електронні гроші (як й інші інноваційні платіжні інструменти) застосовуються в економічно розвинених країнах, де спостерігається розвиток сучасних платіжних інструментів та технологій як таких, а саме – у Сполучених Штатах, Європейському Союзі, Японії та інших розвинених країнах Азії (Південна Корея, Сінгапур, Гонконг тощо).

Державна податкова адміністрація України повідомляє, що обсяги використання електронних грошей в українській економіці у 2011 році склали майже 2,5 млрд грн, що у два рази перевищило показник 2009 року (1,3 млрд грн) та в десять разів – 2007 року (250 млн грн) [3]. За прогнозами в разі такого стрімкого зростання у 2014 році оборот електронних грошей складе 15 млрд грн, при цьому відомчі органи наголошують, що більша частина таких грошей перебуває в обігу нелегально. Із метою усунення означених проблем Верховною Радою України було прийнято постанову «Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування діяльності електронних платіжних систем, систем багаторівневого мережевого маркетингу та фінансових пірамід з метою виявлення ознак шахрайства», згідно з якою основним завданням Тимчасової слідчої комісії визначено розслідування діяльності систем електронних грошей [4]. Висунуто пропозицію заборонити обіг електронних грошей як таких, що завдають значної шкоди прозорості економіки України [5].

Разом із тим, відомо, що системи електронних грошей набувають усе більшого розповсюдження у всьому світі (рис. 2) і цей процес неможливо зупинити жодними законодавчими бар'єрами [6, с. 312]. Нове не означає «сіре» або «нелегітимне»; технологія, яка випереджає законодавство, не ставить за мету порушення закону, навпаки, вона зацікавлена швидше вписатися в систему правових норм країни своєю діяльністю [7, с. 105]. Ключ до вирішення проблем, пов'язаних із використанням електронних грошей, не в заборонах, а в пошуку ефективних механізмів державного контролю, науковим

підґрунтям яких має стати їх економічна інтерпретація та класифікація.

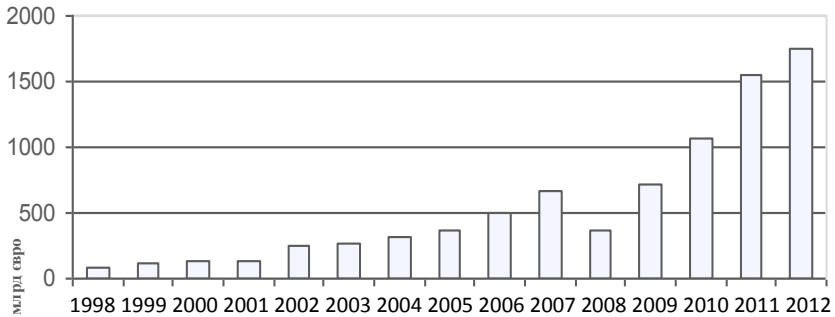

Рисунок 1 – Емітовані Євросоюзом електронні гроші, млрд євро

Кількість операцій із використанням електронних грошей, за даними Європейського центрального банку, у 2010 році склала лише близько 1 млрд транзакцій, а у вартісному вираженні сягнула 28 млрд євро. Це становило 1,3% від загальної кількості платіжних транзакцій (крім міжбанківських) у ЄС та, відповідно, лише 0,02% їх вартісного обсягу (рис. 3). Отже, загальна емісія електронних грошей у Європі та транзакції з ними поки що складають дуже незначну частку серед платіжних інструментів, значно поступаючись іншим видам безготівкових платежів (зокрема, із використанням платіжних карт).

У більшості літературних джерел єдиною ознакою класифікації електронних грошей є засіб збереження вартості [8, с. 21; 9, с. 10; 10, с. 83; 6, с. 314; 2, с. 70; 11, с. 314; 12, с. 18]. Із цього погляду виділяють два основних види електронних грошей:

- електронні гроші, що функціонують на базі банківських карт;
- електронні гроші, що функціонують на базі комп'ютерних мереж.

Системи розрахунків на базі комп'ютерних мереж (програмній основі) та кількість емітованих ними електронних грошей у Євросоні за даними Європейського центрального банку [13] (рис. 4) поступаються тим, що реалізовані на основі електронних запам'ятовувальних пристроїв (головним чином, смарт-карт), що є не випадковим, оскільки історично європейські країни мають добре розвинену інфраструктуру для приймання платіжних карт, із року в рік зберігаються стабільні темпи приросту карток із функцією електронних грошей (табл. 1) [14].

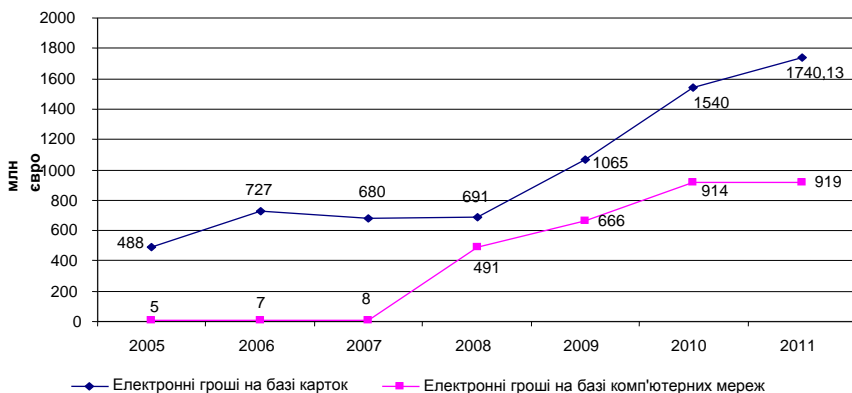

Рисунок 2 – Динаміка використання електронних грошей у країнах Євросони, млн Євро

Таблиця 1 – Динаміка кількості карток із функцією електронних грошей

Країна	Кількість карток із функцією електронних грошей (млн одиниць)				
	2007	2008	2009	2010	2011
Бельгія	10,9	11,44	11,32	11,66	12,45
Німеччина	77,77	79,89	85,95	95,13	96,47
Італія	5,81	8,21	10,63	12,36	14,2
Нідерланди	18,13	18,25	24,07	23,82	24,0
Франція	26,73	30,70	30,75	37,26	33,09
Росія	0,46	0,61	2,04	6,58	37,27
Бразилія	0,76	0,94	1,27	1,66	2,25
Сінгапур	13,87	14,70	15,32	18,31	20,43
Японія	80,61	105,03	129,89	151,74	н/д

Як показав аналіз, темпи розвитку ринку електронних грошей істотно відрізняються в різних країнах світу. Найбільша кількість електронних грошей була випущена в Японії (151,74 млн одиниць у 2010 р.). Високими темпами розвитку ринку електронних грошей характеризується й Німеччина (96,47 млн. одиниць у 2012 р.). У цих країнах кількість карток із функцією електронних грошей є не такою значною. За кількістю карток на душу населення лідирує Сінгапур, де з 2008 року електронні гроші стали офіційним платіжним засобом. За станом на початок 2012 року 80% усього грошового обігу в країні

складають електронні гроші (табл. 2) [15].

Таблиця 2 – Кількість карток на одного жителя

Країна	Картки з видачею готівки		Картки з функцією електронних грошей		Картки з платіжною функцією		Картки з відстроеною дебетовою функцією	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Бельгія	1,78	1,82	1,07	1,13	1,78	1,43	0,39	0,39
Німеччина	1,59	1,62	1,17	1,18	1,56	1,58	1,25	1,27
Італія	0,83	0,88	0,21	0,24	1,17	1,23	0,60	н/д
Нідерланди	1,81	1,82	1,43	1,44	1,47	1,46	1,47	1,49
Франція	1,48	1,42	0,57	0,51	2,19	2,24	1,04	1,02
Росія	1,01	1,40	0,04	0,26	0,89	1,03	н/д	н/д
Бразилія	1,53	1,67	0,008	0,012	1,17	1,19	н/д	н/д
Сінгапур	1,94	1,97	3,61	3,94	3,42	3,54	1,94	1,98
Японія	2,73	н/д	1,18	1,18	н.д.	3,23	н.д.	н/д

Висновки. Прогнозування розвитку електронних грошей в Україні є складною справою, оскільки цей засіб платежу сьогодні ще не має достатнього правового підґрунтя для свого існування. Перспективи розвитку сучасних інформаційно-платіжних технологій і перешкоди, які заважають поширенню їх використання в економічному просторі України, постійно перебувають в центрі уваги науковців і практиків, бо це питання є одним із визначальних важелів монетарної політики і розвитку бізнесу. Широке використання електронних грошей може вплинути на роботу державних органів регулювання в таких сферах, як грошова політика, пруденційний нагляд за кредитними установами, оверсайт за платіжними установами тощо, а також на стабільність фінансової системи країни в цілому. Разом із тим, розрахунки з використанням електронних грошей дають значну кількість переваг усім типам суб'єктів господарювання та споживачам. Тому саме на вирішення означених проблемних питань має бути націленою економічна наука, а в основу розробки нормативно-правового регулювання даного платіжного інституту має бути покладена науково обґрунтована класифікація електронних грошей.

Список літератури

1. Макконнелл К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика : [пер. с англ. 11-го изд.]. В 2 т. : Т. 2 / К. Р. Макконел, С. Л. Брю. – М. : Республика, 1992. – 400 с.
2. Предоплаченные инструменты розничных платежей – от дорожного чека до электронных денег / В. А. Кузнецов [и др.]. – М. : Маркет ДС : ЦИПСИР, 2008. – 304 с.
3. Карпенко О. Налоговая и НБУ возьмуться за электронные деньги [Электронный ресурс] / О. Карпенко. – Режим доступа : <<http://minfin.com.ua>>.
4. Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування діяльності електронних платіжних систем, систем багаторівневого мережевого маркетингу та фінансових пірамід з метою виявлення ознак шахрайства [Електронний ресурс] : [проект постанови від 31.05.2012 р. № 10566]. – Режим доступу : <<http://search.ligazakon.ua>>.
5. Электронные деньги в Украине могут признать незаконными [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <<http://finance.obozrevatel.com>>.
6. Laudon K. C. E-commerce: business, technology, society / Kenneth C. Laudon, Carol Guercio Traver. – USA : Addison Wesley, 2002. – 762 p.
7. Ільницька Н. М. Електронні гроші: аналоги чи замітники «традиційних» грошей? / Н. М. Ільницька // Науковий вісник Ужгородського університету. – Ужгород, 2008. – Вип. 25. – С. 20–28.
8. Трубін І. О. Особливості визначення поняття «електронні гроші» / І. О. Трубін // Фінансове право. – 2010. – № 4. – С. 7–10.
9. Морозов А. С. Вплив електронних грошей на характер особистого споживання / А. С. Морозов, В. В. Турський // Економічний часопис. – 2010. – № 11/12 – С. 82–85.
10. Крутова А. С. Облік в системі електронної комерції : монографія / А. С. Крутова – Х : ХДУХТ, 2011. – 396 с.
11. Світовий досвід і перспективи розвитку електронних грошей в Україні : науково-аналітичні матеріали / П. М. Сениц [та ін.]. – К. : Національний банк України, Центр наукових досліджень, 2008. – Вип. 10. – 145 с.

Отримано 01.02.2013. ХДУХТ, Харків.

© П.О. Сахаров, Х.С. Кононихіна, 2013.